

Digitalna zbirka ispitne literature na Filozofskom fakultetu

I. Kranjec i K. Vučković

Odsjek za informacijske znanosti

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

Ivana Lučića 3, Zagreb, Hrvatska

Telefon: 01-6120 365 Fax: 01-6156 879 E-mail: ikranjec@ffzg.hr, kvuckovi@ffzg.hr

Sažetak - U nizu dokumenata o socijalnoj politici Europske unije spominje se problem društvene isključenosti i smjernice za uključivanje osoba s invaliditetom u život zajednice. Naše istraživanje će uključivati studente s invaliditetom na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu kojih je svake godine sve veći broj.

Na Fakultetu je u nekoliko zadnjih godina učinjeno mnogo u otklanjanju fizičkih barijera za nesmetano kretanje studenata s invaliditetom, opremljena je specijalizirana računalna učionica te pokrenuta izgradnja Digitalne zbirke ispitne literature. Ovim istraživanjem željeli smo utvrditi koji je stav studenata prema računalima, odnosno kako oni vide ulogu računala u suvremenom obrazovanju. Također, koliko i je su li uopće zainteresirani za pristup ispitnoj literaturi u digitalnom obliku te znaju li za nju i koriste li je.

I. UVOD

Projekt izrade Digitalne zbirke ispitne literature Filozofskog fakulteta u Zagrebu (<http://dzs.ffzg.hr/>), nastavak je projekta Digitalna zbirka za studente s posebnim potrebama koji je pokrenula prof. Jadranka Lasić-Lazić u suradnji s Koraljkom Golub, Mihajlom Zorićem, Borisom Badurinom i drugima.

Nakon dvije godine stanke, nastavlja se s radom. Do sada je napravljen redizajn stranica, ponovno se počelo s digitalizacijom građe na kojoj aktivno sudjeluju studenti bibliotekarstva i informacijskih znanosti u sklopu prakse. Također su uspostavljeni kontakti koji će, nadamo se, prerasti u dugoročnu suradnju sa studentima iz Udruge Šišmiš te Hrvatskim savezom slijepih.

Na Fakultetu je u međuvremenu učinjeno mnogo u otklanjanju fizičkih barijera za nesmetano kretanje studenata s invaliditetom, ugrađeni su liftovi te je opremljena specijalizirana računalna učionica.

Trenutno na Filozofskom fakultetu studira 122 studenata s invaliditetom odnosno 38 studenata i 84 studentice. Od toga 27 studenata studira jednopredmetnu studijsku grupu i 95 dvopredmetnu studijsku grupu. Najviše, čak 34 studenata, studira engleski jezik i književnost, 18 ih studira psihologiju ili povijest, 16 njemački jezik i književnost, 13 španjolski, 12 sociologiju ili komparativnu književnost, 11 hrvatski jezik ili talijanski jezik i književnost, 10 filozofiju ili antropologiju, 9 ih je na povijest umjetnosti i francuskom, 8 na informacijskim znanostima i arheologiji, 4 na pedagogiji i etnologiji, 2 na latinskom, te po 1 na općoj lingvistici, grčkom, fonetici i slavistici.

Pristup ispitnoj literaturi studentima s invaliditetom je i nadalje veliki problem te su njihove potrebe i nadalje naša primarna briga. Svi imaju pravo na pristup informacijskom društvu pa i osobe s invaliditetom, a izgradnja Digitalne

zbirke predstavlja jedan korak u poboljšavanju uvjeta obrazovanja studenata s invaliditetom. Pri tome imamo na umu njihova ljudska prava koja uključuju pravo na sve informacije koje nisu zaštićene autorskim pravom, pravo na dostupne proizvode i službe, pravo na pravičnu ravnotežu interesa stvaratelja sadržaja i korisnika i pravo da se čuje i njihovo mišljenje.

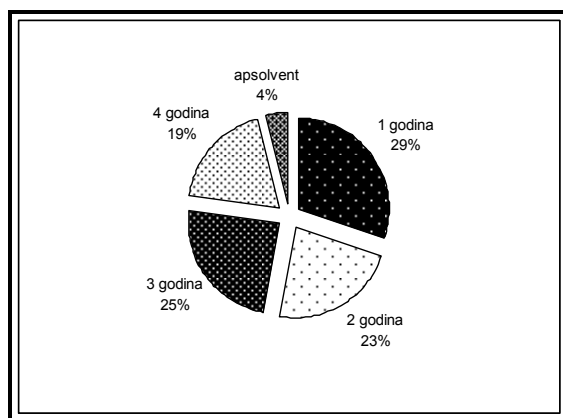
No, sa sve intenzivnijim korištenjem računala u knjižnicama i nastavi, sve većim brojem studenata i velikim promjenama u izvođenju nastave i zadacima studenata u skladu s Bolonjskom deklaracijom, mišljenja smo da je Digitalna zbirka ispitne literature neophodna svim studentima radi lakšeg i bržeg pristupa informacijama. Stoga smo anketiranje, prvotno osmišljeno samo za studente s invaliditetom, proširili na sve studente Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

II. CILJ I SVRHA ISTRAŽIVANJA

S obzirom da smo na početku razvoja Zbirke, smatramo da je za daljnji rad neophodna veća suradnja i sa samim studentima u kreiranju njenog sadržaja. Stoga smo osim razgovora i konzultacija sa studentima s invaliditetom proveli i anketu.

Anketa je bila u elektroničkom obliku, stavljena na Omega sustav za učenje na daljinu i sadržavala je 36 pitanja. Odgovorilo je 50 ispitanika, od toga deset s invaliditetom (vidi Tablicu I za prikaz studenata koji su sudjelovali u anketi prema studijskoj godini).

TABLICA I
STUDIJSKA GODINA STUDENATA KOJI SU
SUDJELOVALI U ANKETI

Ovim istraživanjem željeli smo utvrditi koji je stav studenata prema računalima, odnosno kako oni vide ulogu

računala u suvremenom obrazovanju. Također, koliko i da li su uopće zainteresirani za pristup ispitnoj literaturi u digitalnom obliku, te znaju li za nju i koriste li je.

S obzirom da se na postojećoj zbirci nije radilo zadnje dvije godine, te da je sadržavala isključivo djela hrvatske književnosti, te nešto ispitne literature iz bibliotekarstva, naša je pretpostavka da se veliki broj ispitanika ne koristi postojećom Zbirkom pokazala točnom.

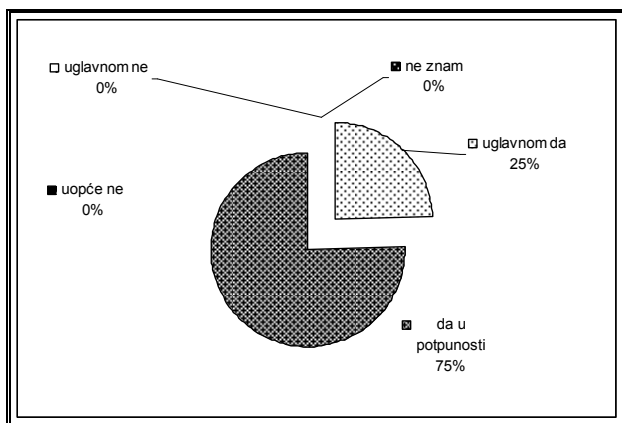
Ovo je istraživanje prvenstveno provedeno u svrhu snimke stanja u postojeću situaciju kao i dobivanje uvida u stavove studenata prema korištenju računala, njihovom zadovoljstvu s dostupnošću računalne opreme na fakultetu, te zainteresiranost za korištenje ispitne literature u digitalnom obliku. Dobiveni rezultati prije svega trebaju poslužiti kao smjernice za buduću rad i razvoj Zbirke.

III. STAVOVI STUDENATA PREMA UPORABI RAČUNALA U OBRAZOVNOM PROCESU

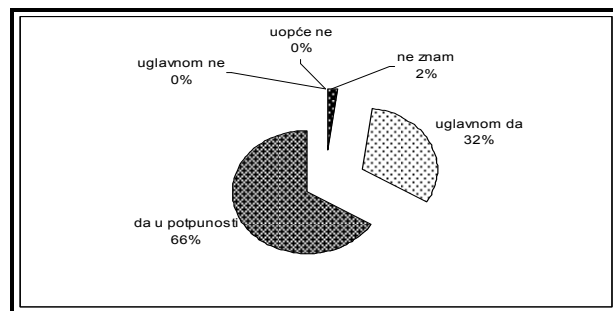
Prema dobivenim rezultatima 96% ispitanika posjeduje vlastito računalo, unatoč tome što njih 47% smatra da su ona preskupa.

Svi se ispitanici u potpunosti ili djelomično slažu da su računala korisna pomagala u obrazovanju (Tablica II), te da uporaba računala poboljšava naš obrazovni sustav (Tablica III). Preko 90% ispitanika vjeruje da je suvremeno obrazovanje nezamislivo bez računala (Tablica IV).

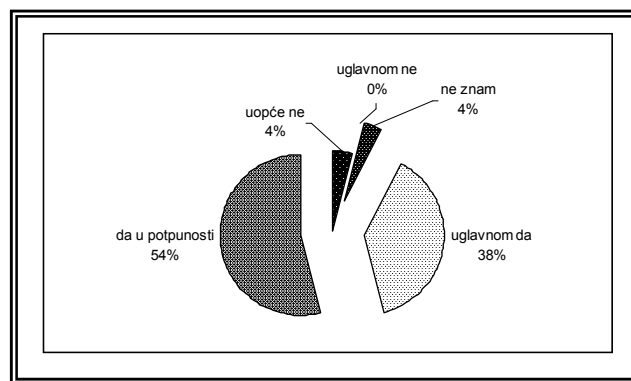
TABLICA II
JESU LI RAČUNALA KORISNA POMAGALA U OBRAZOVANJU?

TABLICA III
POBOLJŠAVA LI UPOTREBA RAČUNALA NAŠ OBRAZOVNI SUSTAV?

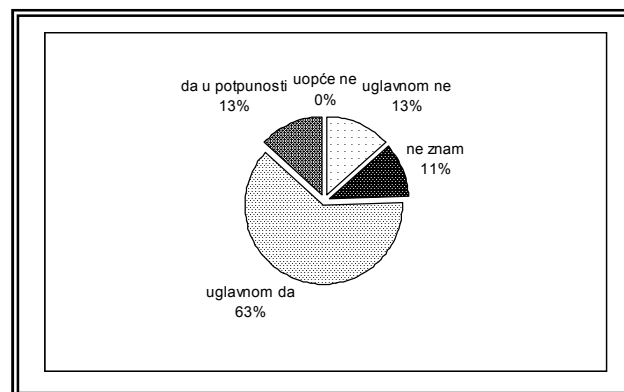

TABLICA IV
JE LI SUVREMENO OBRAZOVANJE NEZAMISLIVO BEZ RAČUNALA?

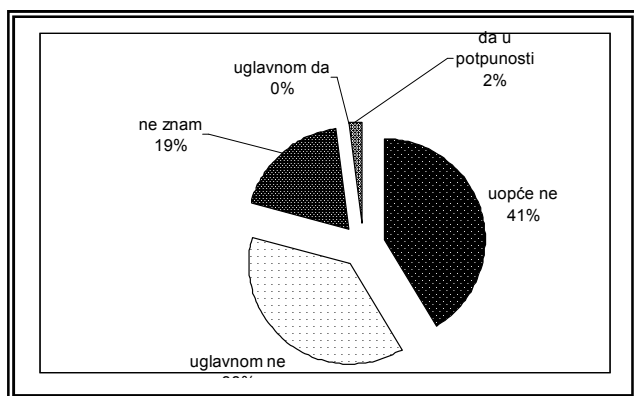

Isto tako, ali u nešto manjem postotku (76%) misle i da upotreba računala uglavnom ili u potpunosti mijenja način na koji učimo (Tablica V) i da uglavnom nema negativnih učinaka kao npr. da ne utječu negativno na odnose studenata i nastavnika (79%), ne odvlače pažnju od bitnih stvari (69%) i da njihova upotreba u obrazovanju nije ograničena (51%).

TABLICA V
UPOTREBA RAČUNALA BITNO MIJENJA NAČIN NA KOJI UČIMO

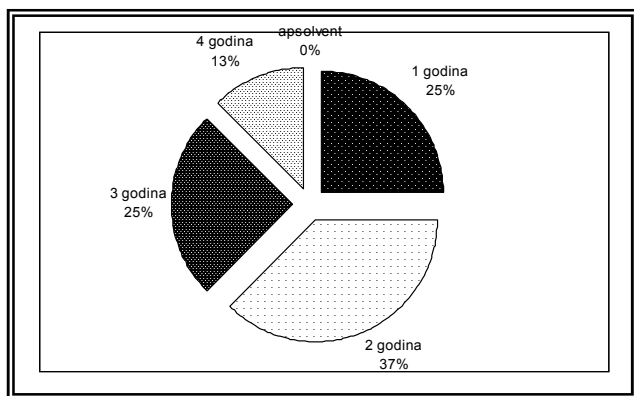

TABLICA VI
UPOTREBA RAČUNALA NEGATIVNO UTJEČE NA
ODNOSE STUDENATA I NASTAVNIKA?

Iako su se svi ispitanici izjasnili da je današnje obrazovanje nezamislivo bez uporabe računala (Tablica IV), nisu toliko sigurni kako to utječe na odnose studenata i nastavnika – 19% nije sigurno ili ne zna utječu li računala negativno na odnos studenta i profesora, a 31% je odgovorilo da ne zna ili da računala u obrazovanju odvlače pažnju od bitnih stvari. Čak 30% studenata smatra da su mogućnosti upotreba računala u obrazovanju ograničena i to većinom studenti prve i druge godine (tablica VII).

TABLICA VII
GODINA STUDIJA STUDENATA KOJI SMATRAJU DA SU
MOGUĆNOSTI UPOTREBA RAČUNALA U
OBRAZOVANJU OGRANIČENE?

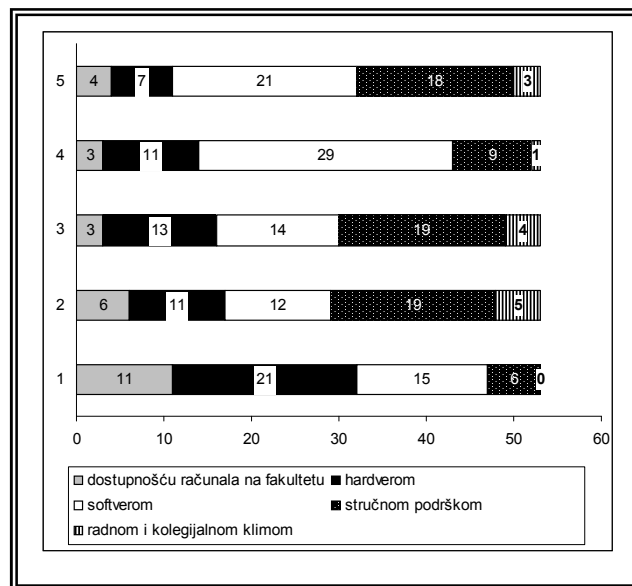

IV. ZADOVOLJSTVO STUDENATA POSTOJEĆOM RAČUNALNOM OPREMOM NA FAKULTETU

U dijelu u kojem smo ispitivali zadovoljstvo studenata postojećom računalnom opremom na fakultetu, dobiveni rezultati (Tablica VIII) govore da su studenti najnezadovoljniji hardverom i dostupnošću računala na fakultetu, dok su nešto zadovoljniji softverom, a u podjednako mjeri zadovoljni i nezadovoljni stručnom podrškom i radnom i kolegijalnom klimom u prostorijama u kojima koriste računala na fakultetu (specijalizirana prostorija za studente s invaliditetom, središnja čitaonica, knjižnice Filozofskog fakulteta).

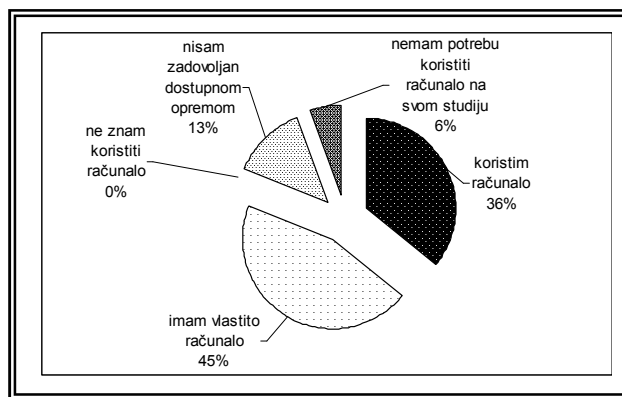
U Tablici VIII oznake od 1 do 5 na y-osi označavaju zadovoljstvo na sljedeći način: 1 – uopće nisam zadovoljan; 2 – uglavnom nisam zadovoljan; 3 – ne znam, nisam razmišljao o tome; 4 – uglavnom sam zadovoljan; 5 – u potpunosti sam zadovoljan.

TABLICA VIII
KOLIKO STE ZADOVOLJNI?

Od 64% studenata koji ne koriste računala na fakultetu - 6% studenata nema potrebu koristiti računalo na svom studiju, 13 % nije zadovoljno dostupnom opremom, a većina je kao razlog navela da ima vlastito računalo (Tablica IX).

TABLICA IX
ZAŠTO NE KORISTITE RAČUNALA NA FAKULTETU?

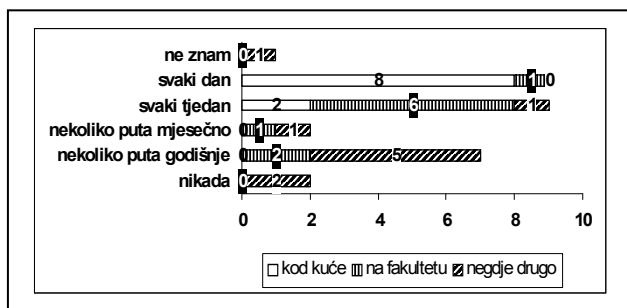

Iz Tablice X vidimo da 90% studenata s invaliditetom koristi računalo kao pomoćno sredstvo u procesu obrazovanja svaki dan kod kuće ili na fakultetu.

Razlog zašto tako veliki postotak studenata s invaliditetom preferira korištenje računala kod kuće je zbog posebnih postavki računala koje je za svakoga od njih karakteristično i ovisi o vrsti invaliditeta. Tako je slijepim i

slabovidnim studentima problem korištenje više različitih računala jer se svaki put iz početka moraju upoznavati sa sadržajima koji su na tom računalu instalirani, s njihovim mjestom instalacije i posebnim programskim postavkama.

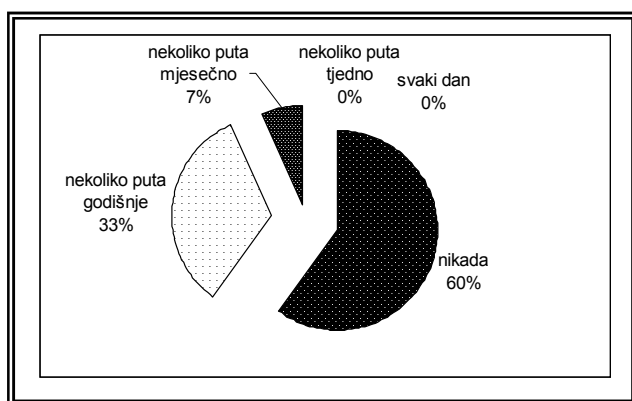
TABLICA X
KOLIKO ČESTO STUDENTI S INVALIDITETOM
KORISTE RAČUNALA?

V. STAVOVI STUDENATA PREMA DIGITALNOJ ZBIRCI ISPITNE LITERATURE

Kao što smo u uvodu navele, očekivale smo da većina ispitanika ne koristi postojeću Digitalnu zbirku jer se na njoj nije radilo duže od dvije godine i sadržajno je odgovarala tek dijelu studenata. Stoga nas nije iznenadilo da 60% ispitanik nikada ne koristi digitalnu zbirku, dok je ostali koriste nekoliko puta godišnje, a tek 7% nekoliko puta mjesečno. 45% ispitanika koji su se izjasnili da nikada ne koristi Digitalnu zbirku navelo je kao razlog da ne sadrži potrebnu literaturu odnosno njih 33% je reklo da ipak radije čita tiskanu literaturu.

TABLICA XI
KOLIKO ČESTO KORISTITE DIGITALNU ZBIRKU?

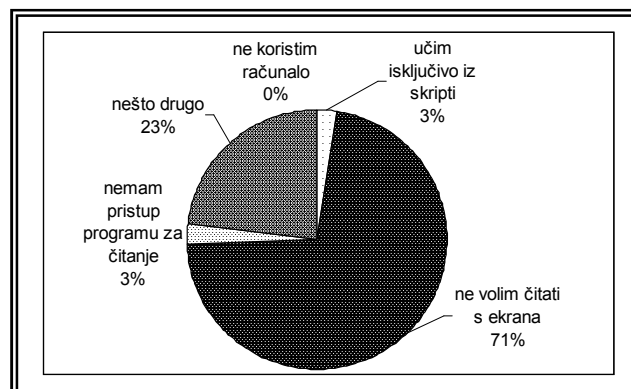

Od 92% ispitanika koji bi željeli ispitnu literaturu u digitalnom obliku, većina, njih 69%, kao razlog je navelo brži i jednostavniji pristup.

Zanimljiv podatak je da iako je 92% studenata odgovorilo da bi bilo odlično kad bi ispitna literatura bila dostupna u digitalnom obliku i da bi sigurno koristili tu mogućnost, njih 71% kao razlog zbog kojeg eventualno ne

bi koristili digitalnu zbirku navelo je da ne voli čitati s ekrana.

TABLICA XII
ZAŠTO NE BI KORISTILI DIGITALNU ZBIRKU?

VI. ZAKLJUČAK

Svi ispitanici imaju pozitivan stav prema uporabi računala u obrazovanju, smatraju ga vrijednim pomagalom u obrazovanju, odnosno smatraju da je suvremeno obrazovanje nezamislivo bez računala. Za naš je daljnji rad to bitno jer su i knjižnice i njihove usluge bitan dio obrazovnog procesa te će, vjerujemo, dostupnost nekih knjižničnih usluga i sadržaja biti brže i lakše prihvaćeni putem računala.

Naravno, treba voditi računa i o dostupnosti računalne opreme studentima na fakultetu. Iako je većina ispitanika rekla da posjeduje osobno računalo, to je tek mali uzorak od ukupnog broja studenata na fakultetu od kojih mnogi vjerujemo i nemaju osobno računalo. Treba misliti dakle i na njih kao i na studente s invaliditetom kojima oprema ne znači mnogo bez sadržaja u njima prikladnim formatima. Nameće se zaključak da digitalna zbirka i najboljeg sadržaja neće biti od koristi studentima koji nemaju pristup potrebnoj opremi hardverski i softverski prilagođenoj potrebama svih studenata.

Fakultet ima velikih problema s prostorom, što je i jedan od razloga da na fakultetu ne postoji dovoljno računala. Prije svega se to odnosi na knjižnice koje rade u skučenim prostorima u većini kojih nema mjesta za računala za korisnike. Nadamo se da će izgradnjom nove zgrade knjižnice taj problem biti u velikoj mjeri riješen i da će studenti prostornim širenjem fakulteta dobiti i veći pristup računalima, kako na fakultetu tako i u novoj zgradi knjižnice. Isto se tako mora voditi računa o održavanju opreme, softveru (posebno onom potrebnom studentima s invaliditetom), ali i pružanju stručne podrške.

Digitalna zbirka ispitne literature ima niz prednosti. Za fakultet kao ustanovu, a posebno knjižnicama ona znači omogućavanje veće dostupnosti i brži pristup potrebnoj literaturi, što i sami studenti u anketi navode kao najveću prednost digitalne zbirke. 92% ispitanika izjasnilo se da bi željelo imati pristup literaturi u digitalnom obliku što znači da uz potrebu postoji i interes.

Pred nama je dugotrajan rad na izgrađivanju Zbirke koja mora biti sadržajem i formatom prilagođena potrebama svih studenata.

LITERATURA

- [1] Dan Comden, Sheryl Burgstahler: *World Wide Access: Accessible Web Design*, <http://www.washington.edu/doi/Brochures/PDF/universal.design.pdf>, 2004.
- [2] D.M. Gabriel, K. Golub: *Library Services for Users with Special Needs – the State of Affairs in the Croatian Capital and Plans for the Future*, u Proceedings of 9th International BOBCATSSS Symposium on Library and Information Science, Vilnius, 101-105, 2001.
- [3] A. Horvat. *Uključivanje u društvo: što može učiniti knjižnica?*, u Zborniku radova: Slobodan pristup informacijama, 2. i 3. okrugli stol, Hrvatsko knjižničarsko društvo, Zagreb, 101-106. 2004.
- [4] Pristup informacijskom društvu ljudsko je pravo za sve: Manifest Svjetskog saveza slijepih pripremljen za Svjetski sastanak na vrhu o informacijskom društvu. U: Zbornik radova: Slobodan pristup informacijama, 2. i 3. okrugli stol, Hrvatsko knjižničarsko društvo, Zagreb, 117-118, 2004
- [5] Standardna pravila o izjednačavanju mogućnosti za osobe s invaliditetom. <http://www.crodeafweb.net/text/index.htm>
- [6] Madridska deklaracija. http://www.uspih.hr/madridska_deklaracija.htm